

LEGYEN EZ AZ ÉPÜLET MINDENKOR AZ IGAZSÁG TEMPLOMA Szerkesztette: Szilágyiné Dr. Karsai Andrea

A kötetben szereplő tanulmányok áttekintik a város és a bíraskodás történetét az Ítéltábla felállításáig, a közzétett források pedig a város előjáróinak, törvényhatósági bizottságának, a vármegyei küldöttek arra irányuló küzdelmét, hogy Debrecen ítéltáblai helyszín lehessen. A két – látszólag különálló – rész teljes egységet alkot. Nagyszerű ívben rajzolódik ki az út a szabad királyi város ítélkezési jogától elindulva a Királyi Ítéltábla épületének ünnepélyes átadásáig. A könyv a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának eredeti dokumentumai alapján mutatja be Debrecen városának – élén Simonffy Imre polgármesterrel – a Királyi Ítéltábla felállításáért vívott küzdelmét.

ISBN 978 963 12 4874 6 – Debreceni Ítéltábla, 2016, 70 p.

I. A bírósági szervezet a rendszerváltozás után

1. Az 1989. évi Alkotmánymódosítás

A rendszerváltoztatás kezdetét jelző alkotmánymódosítás (1989. évi XXXI. törvény) a bírósági szervezetet érintetlenül hagyta.¹ Ugyanakkor lényegesen változtak a bírák jogállására és a Legfelsőbb Bíróság elnökére vonatkozó szabályok. Ezek közül mint az egyik legfontosabbat emeljük ki, hogy a hivatásos bírákat a továbbiakban nem az Elnöki Tanács választotta meg, hanem a köztársasági elnök nevezte ki [Alk. 48. § (2) bek.].² A köztársasági elnök hatáskörébe került a Legfelsőbb Bíróság elnökére történő *javaslattétel* is, de a választás továbbra is az Országgyűlés hatáskörében maradt [Alk. 48. § (1) bek.]. A módosított Alkotmány deklarálta a bírák elmozdíthatatlanságát,³ és kimondta azt, hogy a bírák nem lehetnek tagjai pártoknak, és politikai tevékenységet nem folytathatnak [Alk. 50. § (3) bek.]. Az a kitétel, miszerint a Magyar [Nép]köztársaság bíróságai védik és biztosítják az állami, gazdasági és társadalmi rendet, az állampolgárok jogait és törvényes érdekeit, büntetik a bűncselekmények elkövetőit, kiegészült azzal, hogy a bíróság ellenőrzi a közigazgatási határozatok törvényességét [Alk. 50. § (1) bek.], megnyitva ezzel az utat a *közigazgatási bíraskodás* előtt.

2. A háromszintű szervezet fenntartása 1997-ig

A rendszerváltozás a magyar bírósági szervezet felépítését lényegesen nem érintette. Hiába merült fel a nyolcvanas évek végén a történelmi modellhez való visszatérés gondolata,⁴ a bírósági szervezet átalakítása a vártnál nagyobb akadályokba ütközött. 1989 és 1997 között a bírósági szervezetet érintő *legfontosabb változás* a katonai bíróságok megszüntetése volt (1991. évi LVI. törvény). Feladatkörüket a rendes bíróságokon működő katonai tanácsok vették át.

Kengyel Miklós

A jelenkori bírósági rendszer történeti értékei

Alig egy hónappal az alkotmány módosítása után az 1989. évi XLII. törvény átszabta a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvényt. A 11 szakaszt érintő módosítás célja az alkotmány és a Bs. rendelkezései közötti összhang megteremtése volt. A törvény az alkotmánynál részletesebben szabályozta a bírák jogállását és a Legfelsőbb Bíróság elnökének a választását, pótolva azt az Alkotmányból hiányzó kitétel, miszerint a választás hat évre történik. „Ez utóbbi rendelkezés indoka, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökének választása elkülönüljön az országgyűlési választások időpontjától, ugyanis ez a megoldás jobban megfelel az államhatalmi ágak megosztása elméletének” – olvasható a törvény indokolásában. A rendszerváltozással megszűnt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, amelynek a bírósági szervezettel kapcsolatos feladatait az Országgyűlés vette át. Erre tekintettel módosult a Bs. 15. § (2) bekezdése: „A bíróság szervezése, összevonása, megszüntetése és illetékességi területének megállapítása az Országgyűlés hatáskörébe tartozik.” Az 1989. évi XLII. törvény „kezdeti lépésként” megszüntette az igazságügyminiszternek a bíróságok szakmai tevékenységével összefüggő jogosítványait, csak a bíróságok igazgatásával kapcsolatos hatáskört hagyta meg a részére, ami a jogállamiság, a bírói függetlenség minél teljesebb kiépítése szempontjából *garanciális jelentőségű* volt.⁵

3. A bírósági szervezetet érintő törvények 1990 és 1994 között

A törvényalkotás nyitánya az 1990. évi LXXX. törvény volt, amely tizenkét helyi bíróság és egy kerületi bíróság felállításáról döntött. Az 1984. január 1. napjától helyi bíróságoknak nevezett járásbíróságok száma a nyolcvanas években rohamos csökkenésnek indult, mivel a kisebb bíróságok összevonásával igyekeztek enyhíteni a bírósági szervezet nyomasztó személyi és tárgyi hiányosságait. A nyolcvanas évek végére az eredetileg mintegy százötven járásbíróságból álló helyi bírósági szervezet a kétharmadára zsugorodott össze.⁶ Az 1990. évi LXXX. törvény a tizenhárom új bíróság felállításával a helyi bírósági szervezet veszedelmes összezsugorodását állította meg.

Az 1990. évi LXXXV. törvénynek egy akut problémát kellett megoldania. A módosított Alkotmány 46. §-a alapján a bíróságok – főszabályként – továbbra is hivatásos bírákból és népi ülnökökből alakított tanácsokban ítéeltek. Az 1985-ben választott⁷ népi ülnökök öt évre szóló megbízatása ugyan lejárt, de azt az Országgyűlés az 1990. évi LXVI. törvénnyel december 31-ig meghosszabbította. A népi ülnökök újrválasztását nem lehetett tovább halogatni, de a választáshoz módosítani kellett a Bsz. 74. §-át. Ugyanez a törvény a Pp. 12. § (1) bekezdésének módosításával korlátozta a népi ülnökök részvételét a polgári perekben. Az indokolás szerint erre azokban az ügycsoportokban került sor, „ahol az ülnökbíráskodás formális jellegét az ítéelkezési gyakorlat igazolta”. Az 1990. évi LXXXV. „a népi ülnöki rendszer átalakításáig vagy esetleges megszűntetéséig” kívánta biztosítani a népi ülnökök részvételét az ítéelkezésben.

1990–1997 között a legfontosabb bírósági szervezeti változtatást az 1991. évi LVI. törvény hajtotta végre. Megszüntette a katonai bírósági szervezetet, mert az „a jogfejlődésünk irányára tekintettel jelenlegi formájában nem tartható fenn”. A katonai büntetőeljárásra tartozó ügyek elbírálására az egységes bírósági szervezetbe beépülő *katonai tanácsok* jöttek létre

Alig két héttel később fogadta el az Országgyűlés a Bsz. módosításáról szóló újabb törvényt. Az 1991. évi LXVII. törvény indokolása szerint „a korszerű és hatékony igazságszolgáltatás megteremtésének első lépéseit a rendszerváltás óta eltelt viszonylag rövid idő alatt sikerült megtenni. [...] A megváltozott társadalmi, politikai feltételekhez igazodó, új bírósági szervezet kialakítása hosszabb időt vesz igénybe.” A törvény a bírói testületek jogkörének a szabályozásával, valamint az Országos Bírói Tanács (Bsz. 51/A. §) felállításával jelentős lépést tett az *önálló bírói hatalom*, valamint a *bírói függetlenség* megerősítésének az irányába. A törvény olyan intézményekkel „kísérletezett”, amelyek „a végső formájukat csak az új bírósági fórumrendszer kiépülésével és a bíróságokról szóló új törvény megalkotásával érhetik majd el”.

1992-ben, majd 1993-ban összesen öt új helyi bíróság létesült. Ezzel a helyi (városi, kerületi) bíróságok száma 111-re emelkedett.⁸

Az 1993. évi XCI. törvény a Bsz. módosításával összhangot teremtett az új Munka Törvénykönyvével és a köztisztviselők jogállását szabályozó 1992. évi XXIII. törvénnyel.

4. A korszak rövid értékelése

Az 1993. évi XCI. törvénnyel lezárult az első szabadon választott Országgyűlés által alkotott azon törvények sora, amelyek megteremtették az alkotmány és a bíróságokról szóló törvény közötti összhangot. Annak ellenére, hogy a bírósági szervezet gyökeres átalakítására (négy szintű bírósági szervezet, közigazgatási bíráskodás) vonatkozó nagyívű elképzelések nem valósulhattak meg, csupán kisebb korrekciók történtek, a rendszerváltoztatás utáni első törvényhozási ciklust nem nevezhetjük eredménytelennek vagy sikertelennek. Az alkotmány és a Bsz. módosítása hozzájárult az államhatalmi ágak teljes szétválasztásához és az önálló bírói hatalom megteremtéséhez. Rendeződött a bírák jogállása, és erősödtek a bírói függetlenség és a bírói öngazgatás intézményes garanciái. Mindez jó alapja volt a második törvényhozási ciklusban végrehajtott átfogó bírósági szervezeti reformnak.

II. Az első bírósági szervezeti reform

1. A reform megvalósítása

Az igazságszolgáltatás nagyszabású átalakításának a terve a kilencvenes évek közepére készült el. A kormány 1996 őszén fogadta el a bírósági reform koncepcióját.⁹ Az Országgyűlés 1997 nyarán megteremtette a négy szintű bírósági szervezet, az új jogegységi eljárás és a végrehajtó hatalomtól független bírói öngazgatás *alkotmányos alapjait*.

Az alkotmány módosítását követően az Országgyűlés elfogadta a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvényt, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvényt, az igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonyáról szóló 1997. évi LXVIII. törvényt, valamint az ítélőtáblák székhelyének és illetékességi területének megállapításáról szóló 1997. évi LXIX. törvényt. A felsorolt törvények és az alkotmánynak a bírósági szervezetre vonatkozó új rendelkezései 1997. október 1. napján léptek hatályba.

2. Az 1997. évi alkotmánymódosítás

A négy szintű bírósági szervezet megteremtéséhez módosítani kellett az Alk. 45. § (1) bekezdését. A bíróságok felsorolása kibővült az *ítélőtáblákkal*, ami paradox módon az 1949. augusztus 20-tól 1950. december 9-ig tartó állapot visszaállítását jelentette, amikor az alkotmány 36. §-ában még *felsőbíróságok* elnevezéssel szerepeltek. A felsorolás a helyi bíróságokkal együtt a munkaügyi bíróságokat is nevesítette, ami azt jelentette, hogy a különbírói jellegű

gük alkotmányos értelemben megszűnt.¹⁰ Ugyanakkor az alkotmány továbbra is lehetővé tette azt, hogy törvény az ügyek meghatározott csoportjára nézve külön bíróságot létesítsen.

A *társasbíráskodás elvét*, amely 1949 óta szerepel a magyar alkotmányban, az 1997. évi módosítás is fenntartotta. Az Alk. 46. § (1) bekezdése szerint a bíróság – ha a törvény másképpen nem rendelkezik – tanácsban ítélezik. A módosított alkotmányszöveg azonban szakított a „népi ülnök” kifejezéssel, ehelyett „nem hivatásos bíróról” tett említést, akik törvényben meghatározott ügyekben és módon vesznek részt az ítélezésben, de egyesbíróként és a tanács elnökeként csak hivatásos bírósághoz járhat el. A nem hivatásos bírót a bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (továbbiakban: Bszi.) változatlanul *ülnöknek* nevezte, akinek az ítélezésben a hivatásos bíróval azonos jogai és kötelezettségei vannak.¹¹

Az 1997. évi alkotmánymódosítás során a Legfelsőbb Bíróság elvi irányítását a *jogegységi eljárás* váltotta fel. Az Alk. 47. § (2) bekezdése szerint a Legfelsőbb Bíróság biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatai a bíróságokra kötelezőek. Ez a megoldás egyben visszatérést jelentett a magyar jogfejlődés hagyományaihoz is, mivel az elvi irányítás 1949. évi bevezetését¹² megelőzően a Kúria jogegységi döntéseit a bíróságok kötelesek voltak követni.¹³ A jogegységi eljárás részletes szabályai a Bszi. 27–33. §-aiba kerültek.¹⁴

Az első igazságügyi reform két leglényegesebb változtatása négy szintű bírósági szervezet visszaállítása, valamint a – bírósági önigazgatást megvalósító – Országos Igazságszolgáltatási Tanács felállítása volt. Az alkotmánymódosításhoz fűzött indokolás szerint: „A bírói függetlenség egyik alapvető biztosítója az, ha a bíróságok igazgatásának olyan rendszere működik, amely a politikailag semleges bírói hatalmat elkülöníti a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól. A törvény szerint ezért megszűnnek a végrehajtó hatalmat képviselő igazságügyminiszternek a bíróságok igazgatásával kapcsolatos jogosítványai, és létrejön az igazságügyi irányítást ellátó legfőbb szerv: az Országos Igazságszolgáltatási Tanács.”¹⁵ Ezzel „olyan szervezeti változások léptek hatályba a magyar bírósági rendszerben, amelyek alapjaiban változtatták meg a hatalmi ágak közötti viszonyokat, új, hazai előzmények nélküli központi igazgatási struktúrát építettek az alkotmányos rendszerbe. [...] A jogalkotó számos e modelltől következő veszélyre nem volt tekintettel, nem számolt a teljes belső igazgatásra jellemző, a nemzetközi szakirodalomban egyértelműen feltárt diszfunkciókkal.”¹⁶

3. A négy szintű bírósági szervezet visszaállításának indokai

A bírósági szervezet átalakítása a rendszerváltoztatás óta napirenden szereplő kérdés volt. Az Igazságügyi Minisztérium 14.091/1996. szám alatt közzétett koncepcióját megelőzően, majd azt követően politikusok, bírák, jogtudósok fejtették ki a véleményüket az igazságügyi reformról. Közülük – mint leginkább autentikusát – *Solt*

Pál véleményét idézzük, aki 1990 és 2002 között a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt. „A bírósági szervezet strukturális átalakításának kétségtelenül jelentős – ám különösen publicisztikai szinten, a reformot egységes egészként felfogó szemléletet megbontva – túlhangsúlyozott része a negyedik ítélezési szint az ítéletábrák létrehozása. [...] Az ítéletábra létrehozásával szüntethető meg a Legfelsőbb Bíróság *jelenlegi* másodfokú hatásköre, amely előfeltétele a Legfelsőbb Bíróság jogállami követelményeknek megfelelő olyan legfőbb bírói fórummal alakításának, amely nem a ténykérdések, hanem jogkérdések elbírálásával, illetve a bírói jogalkalmazás egységének a biztosításával foglalkozik.”¹⁷ Az 1997. évi Bszi. miniszteri indokolása mindezt megtoldotta azzal, hogy a „háromszintű bírósági rendszer nem enged kellő mozgásteret az eljárásjogoknak a hatáskörök ésszerűbb telepítésére, a jogorvoslati rendszer differenciált szabályozására. Az új bírósági szervezeti szint létrehozásának egyik célja az általános hatáskörű helyi bíróságok leterheltségének csökkentése, ami az ítélezés időszerűségének javulását, a pertartamok csökkenését eredményezheti azáltal, hogy a helyi bíróságok ügyeinek egy része a megyei bíróságok első fokú hatáskörébe kerül.”

4. Az ítéletábrák felállítása

Az ítéletábrák székhelyének és illetékességi területének meghatározását az 1997. évi Bszi. külön törvény hatáskörébe utalta (22. §). A bírósági szervezeti törvénnyel egy napon (július 8-án) elfogadott 1997. évi LXIX. törvény *öt ítéletábra* felállítását rendelte el azzal, hogy három ítéletábra 1999. január 1. napján, további két táblabíróság pedig 2003. január 1. napján kezdi meg a működését. Az ítéletábrák székhelyét és illetékességi területét a bíróságok ügyforgalmi adatai, a bírói utánpótlás biztosíthatósága, illetve Magyarország földrajzi adottságai alapján határozták meg. Így esett a választás a Főváros mellett Pécsre és Szegedre,¹⁸ illetve Győrré és Debrecenre.

Habár az előkészületek megtörténtek, a rajtpisztoló mégsem dördülhetett el 1999. január 1. napján. Az új kormány 1998 őszén a halasztás mellett döntött, mivel nem látta biztosítottak, hogy „az egyes bíróságok, bírósági szintek létszám-, eszköz- és épületigénye megfelelően került-e felmérésre, illetőleg a rendelkezésre álló költségvetési eszközök felhasználása a szükségletekkel arányosan történik-e. Erre tekintettel az ítéletábrák székhelyének és illetékességi területének megállapításáról szóló 1997. évi LXIX. törvény hatályon kívül helyezését, valamint az 1997. évi LXXII. törvény ítéletábrákkal kapcsolatos rendelkezéseinek a módosítását kezdeményezte.

Az Országgyűlés az igazságszolgáltatással kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 1998. évi LXXI. törvényben az ítéletábrákkal összefüggő rendelkezések hatálybalépését elhalasztotta, egyben határozatot hozott az ítéletábrák és a fellebbviteli főügyészségek felállításával kapcsolatos feladatokról. Ebben felkérte a Kormányt arra, hogy 1999. június 30-ig nyújtson be törvényjavaslatot az Országgyűléshez.¹⁹

A Kormány az Országos Igazságszolgáltatási Tanáccsal egyeztetve olyan törvényjavaslatot nyújtott be, amelyben egy ítélőtábla felállítását, valamint hét – az igazságszolgáltatás működését érintő – törvény módosítását kezdeményezte. Az Országgyűlés által elfogadott újabb „igazságügyi reformcsomag”, az 1999. évi CX. törvény 1. §-a szerint a bírósági szervezet részeként, törvényben meghatározott feladatok ellátására 2003. január 1. napjától *Országos Itélőtábla* kezdi meg a működését. A törvény indokolása szerint a várható ügyforgalom, valamint az igazságszolgáltatás gazdaságos működtetése jelenleg egy ítélőtábla felállítását indokolja.²⁰

2003. január 1. napján mégsem egy, hanem *három* ítélőtábla kezdte meg a működését. Az Alkotmánybíróság ugyanis a 49/2001. (XI. 22.) AB határozatában megállapította azt, hogy az Országgyűlés *mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet* idézett elő azzal, hogy az 1999. évi CX. törvényben nem írta elő több ítélőtábla létrehozását a bírósági szervezeten belül.²¹ Az Alkotmánybíróság döntésében felhívta az Országgyűlést, hogy a fennálló alkotmányellenes helyzetet 2002. december 31-ig szüntesse meg.

Az ítélőtáblák felállításával kapcsolatos bizonytalanságnak a 2002. évi XXII. törvény vetett véget, amelyet a megalakulása után alig másfél hónappal alkotott meg az új Országgyűlés. Ennek megfelelően a Fővárosi Itélőtábla, a Szegedi Itélőtábla és a Pécsi Itélőtábla 2003. július 1. napján, míg a Debreceni Itélőtábla és a Győri Itélőtábla 2005. január 1. napján kezdték meg tényleges működésüket.

5. Az 1997. évi reform történeti értékei

A bírósági szervezet négyszintűvé alakítása megfelelt a magyar jogfejlődés hagyományainak. 1890-ig a Magyar Királyi Kúria részenként még csak két ítélőtábla működött Magyarországon, az egyik Budapesten, a másik Marosvásárhelyen.²² Az 1890. évi XXV. törvénycikk 11 királyi ítélőtábla létesítéséről határozott. Székhelyük és illetékeségi területük alapján Magyarország egy-egy jellegzetes régióját testesítették meg. Az ítélőtáblák társadalmi és gazdasági szempontból olyan kiemelkedő jelentőségű városokba kerültek, mint Budapest, Debrecen, Győr, Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Pécs, Pozsony, Szeged és Temesvár.²³

A Királyi Itélőtábla hatáskörében az 1883. évi VI. és főleg az 1893. évi XVIII. törvénycikkek idéztek elő változást. Az első annyiban, amennyiben bizonyos csekélyebb fontosságú, a királyi járásbírók hatásköréhez tartozó bűnesetekben (könnyű testi sértés vétsége, pusztá pénzbüntetéssel büntetendő becsületsértés vétsége és néhány kihágás) a királyi törvényszékek mint másodfokú, a királyi ítélőtábla mint *harmadfokú bíróság* jártak el. Míg a második törvény a sommás eljárás alá tartozó polgári perekben a fellebbezési bíráskodást kizárólag a királyi törvényszékekre ruházta át, s a királyi tábla csak a törvényszékek mint fellebbezési bíróságnak az ítélete ellen mint *felülvizsgálati bíróság* jár el azokban a perekben, amelyekben a per tárgyának értéke 500 forintot meg nem haladta.²⁴

A trianoni országvesztés következtében Magyarország az eredeti területének a harmadára (*36,5%-ára*) zsugorodott össze, s 64 vármegyéjéből mindössze 25 maradt. Hasonló méretű veszteséget szenvedett el a magyar bírósági szervezet is, amelyet a kiegyezés után egy közel 300 ezer km² alapterületű országra méreteztek. A 11 királyi ítélőtáblából mindössze 5 maradt, 6 királyi ítélőtábla székhelye (Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Pozsony, Temesvár) a határokon túlra került.

Az 1938-tól 1941-ig tartó területgyarapodás következtében az ország területe – összesen 78 987 km² visszacsatolásával – csaknem megduplázódott, ami hasonló méretű növekedést idézett elő a bírósági szervezetben is. Négy olyan város került magyar fennhatóság alá, ahol korábban királyi ítélőtábla működött (Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad); de ez nem járt együtt az ítélőtáblai kerületek teljes visszaállításával, 1944 őszén a front elérte az országot, és a visszacsatolt területeken megszűnt a magyar igazságszolgáltatás.

A régi magyar bírósági szervezet szétverése a negyvenes évek végén kezdődött el. Nyitánya az 1949. évi XI. törvény volt, amely a büntetőeljárásban „egyszerűsítette” a fellebbvitelt, azaz kiiktatta a harmadfokú eljárás lehetőségét. Így aztán hiába szerepelt az 1949. évi alkotmány 36. § (1) bekezdésében a „felsőbíróság” kifejezés, a négyszintű igazságszolgáltatás napjai meg voltak számlálva. A történelmi hangulatot árasztó, patinás magyar kifejezések helyébe a szovjet igazságügyi terminológia fordításaként az ötvenes évek sablonja lépett. (Így lett a Kúriából Legfelsőbb Bíróság, a koronaügyészből legfőbb ügyész, az ítélőtáblából felsőbíróság, a törvényszékből pedig megyei bíróság.) A bírósági szervezet átalakításához a továbbiakban már törvényre sem volt szükség. A bíróságok és az ügyészségek elnevezését törvényerejű rendelet változtatta meg.²⁵ 1950. évi IV. törvény módosította az Alkotmánynak a bírósági szervezetre vonatkozó rendelkezéseit, és kimondta a „felsőbíróságok és államügyészségek” 1950. december 31. napjával történő megszüntetését. Ezzel kialakult a magyar bírósági szervezet szocialista modellje, amelyhez már csak a megfelelő eljárási szabályokat kellett hozzáilleszteni. Ez nyomban meg is kezdődött a bírósági hatáskörök és a polgári fellebbviteli szabályokat módosító 1950. évi 46. számú törvényerejű rendelettel.

III. A második bírósági szervezeti reform

1. A reform megvalósítása

A bírósági szervezetet ért kritikák hatására²⁷ már 2011 tavaszán hatályba léptek a hatékonyabb működést és az eljárások gyorsítását szolgáló módosítások. Az Alaptörvény 25–28. cikke lerakta a bírósági rendszer átalakításának alkotmányos alapjait. A reform két sarkalatos törvényben, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvényben (Bsz.), valamint a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló CLXII. törvényben (Bjt.) teljessé vált ki. A reform súlypontja a bíróságok *központi igazga-*

tásának az átalakítására esett. A Bszi. a kiszámítható és időszerű igazságszolgáltatás érdekében új alapokra helyezte a bíróságok központi igazgatását, amikor a megszüntetett Országos Igazságszolgáltatási Tanács jogköreit az Országos Bírósági Hivatal elnökére mint egyszemélyi felelős vezetőre ruházta (Bszi. 76. §). A törvény elválasztotta egymástól a Kúria elnökének és a bírósági igazgatás vezetőjének a pozícióját. Az Alaptörvény 25. cikke szerint a bíróságok igazgatásában a bírói önkormányzati szervek is közreműködnek. A 15 tagú Országos Bírói Tanács, amelynek az élén a Kúria elnöke áll, felügyeleti és véleményező funkciót lát el (Bszi. 103. §).

A Bszi. a bíróságok működésének *alapelveit* (Bszi. 1–15. §) és a bírósági szervezet *alapjait* (Bszi. 16–24. §) csak az Alaptörvényhez való hozzáigazítás mértékében változtatta meg.

2. A bírósági szervezet felépítése

Az Alaptörvény annak a kimondásával, hogy „a bírósági szervezet többszintű”, nyitva hagyta a bírósági hierarchia kérdését, de a Bszi. nem kívánt a négyszintű szerkezettől eltérni. Az egyes bírósági szintek elnevezésének a megváltoz-

Az ítéltáblák illetékességi területe 1914-ben

A kir. ítéltáblák illetékességi területe 1920 és 1940 között

I. budapesti kir. ítéltábla

Balassagyarmati kir. törvényszék
Budapesti kir. törvényszék
Egri kir. törvényszék
Kalocsai kir. törvényszék
Kecskeméti kir. törvényszék
Pestvidéki kir. törvényszék
Székesfehérvári kir. törvényszék
Szolnoki kir. törvényszék
Nagykanizsai kir. törvényszék

II. debreceni kir. ítéltábla

Debreceni kir. törvényszék
Miskolci kir. törvényszék
Nyíregyházi kir. törvényszék,
Sátoraljaújhelyi kir. törvényszék
Gyulai kir. törvényszék
Szegedi kir. törvényszék

III. győri kir. ítéltábla

Győri kir. törvényszék
Soproni kir. törvényszék
Szombathelyi kir. törvényszék
Veszprémi kir. törvényszék
Zalaegerszegi kir. törvényszék

IV. pécsi kir. ítéltábla

Kaposvári kir. törvényszék

Pécsi kir. törvényszék

Szekszárdi kir. törvényszék

V. szegedi kir. ítéltábla

Bajai kir. törvényszék²⁶

Az ítéltáblák illetékességi területe 2017-ben

- ♦ **Fővárosi Ítéltábla:** Budapest, Nógrád és Pest megye,
- ♦ **Debreceni Ítéltábla:** Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Szabolcs-Szatmár-Bereg,
- ♦ **Győri Ítéltábla:** Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Vas, Veszprém megye
- ♦ **Pécsi Ítéltábla:** Baranya, Somogy, Tolna és Zala megye,
- ♦ **Szegedi Ítéltábla:** Csongrád, Bács-Kiskun, Békés és Jász-Nagykun-Szolnok megye

tatásával helyreállt a történelmi bírósági nevek egysége. Az Alaptörvény Legfelsőbb Bíróság²⁸ helyett ismét *Királynak* nevezi a legfőbb bírói szervet (25. cikk), a Bszi. *törvényszéknek* a megyei bíróságot és *járásbíróságnak* a helyi bíróságot (16. §). A bírósági rendszert érintő legfontosabb változás a „munkaügyi bíróságokkal egy szervezeti egységben” működő *közgazgatási bíróságok* felállítása volt (Bszi. 19–20. §).

3. A reform történelmi értékei: járásbíróságok

Az elnevezés az „első folyamodású” bíróságokról szóló 1871. évi XXXI. törvénycikkben bukkan fel először. A *királyi járásbíróság* egy járásbíróból állt, aki egyesbíróként ítélt. Külön törvény a járásbíróságok számát „egyelőre” 360-ban állapította meg azzal, hogy az igazságügy-miniszter két év múlva pontos statisztikai adatokat terjeszt elő az ügyforgalomról. A járásbíróságok száma eredetileg mintegy ötvennel volt kevesebb, mint a járásoké. Az 1873. évi XXVII. törvénycikk a határőrvidék polgárosítása után 14 járásbíróságot alapított, majd az 1885. évi III. törvénycikk további tízzel szaporította a járásbíróságok számát. Így a számuk 384-re növekedett, majd a trianoni békediktátum következtében 138-ra csökkent. A járásbíróságok száma azonos mértékben zsugorodott össze (35,9%-ra), mint az ország területe (36, 5%-ra). Az első világháború utáni években mindössze három új járásbíróságot létesítettek, a járásbíróságok száma a második világháború kezdetén megközelítette a 150-et.

A határrevíziók után újraszervezték a magyar igazságszolgáltatást, és a járásbíróságok száma 200 fölé emelkedett. A szocialista korszak beköszöntekor a járásbíróságok száma ismét 150 körül mozgott.

A járásbíróság kifejezést 1982-ig az Alkotmánnyal egyezően az 1954. évi és az 1972. évi bírósági szervezeti törvény is fenntartotta. 1954-től „a járási tanács hatásköre alól kivett városokban” városi bíróságok működtek (Debrecen, Pécs, Szeged). 1982-ben megszűntek a járások, a bíróságok elnevezése 1983-tól *helyi bíróságokra* módosult. A kerületi bíróságok elnevezése változatlan maradt.²⁹ A hatvanas évektől kezdve a járásbíróságok száma rohamos csökkenésnek indult, a hatvanas években 12, a hetvenes években 13 bíróság szűnt meg. Az eredetileg 150 járásbíróságból álló helyi bírósági szervezet a nyolcvanas évekre *a kétharmadára zsugorodott össze*. A kedvezőtlen folyamatot – amint arra az I.3. pontban utaltunk – az 1990. évi LXXX. törvény állította meg, amely 13 új bíróság felállítását rendelte el. Az 1983-ban megszüntetett járások 2013-ban történt visszaállítás³⁰ után a városi bíróságnak nevezett helyi bíróságok visszakapták az eredeti elnevezésüket.³¹ A 2011. évi Bszi. névváltoztatást a hagyományokhoz való visszatéréssel indokolta.³²

4. A törvényszékek

Az 1873. évi XXXII. törvénycikk a törvényszékek számát 102-ben állapította meg, ami jóval meghaladta a vármegyék számát (64). 1873-ban az Őrvidéken további három

- Abaúj-Torna (székhely: Szikszó – törvényszék nem működött)
- Bács-Bodrog (Bajai kirendeltség, 1940-től törvényszék)
- Baranya (Pécsi kir. törvényszék)
- Békés (Gyulai kir. törvényszék)
- Bihar (székhely: Berettyóújfalú – törvényszék nem működött)
- Borsod, Gömör és Kishont K. E. E. (Miskolci kir. törvényszék)
- Csanád-Arad-Torontál K. E. E. (székhely: Makó – törvényszék nem működött)
- Csongrád (Szegedi kir. törvényszék)
- Fejér (Székesfehérvári kir. törvényszék)
- Győr, Moson és Pozsony K.E.E. (Győri kir. törvényszék)
- Hajdú (Debreceni kir. törvényszék)
- Heves (Egri kir. törvényszék)
- Jász-Nagykun-Szolnok (Szolnoki kir. törvényszék)
- Komárom és Esztergom K. E. E. (székhely: Esztergom – törvényszék nem működött)
- Nógrád és Hont K. E. E. (Balassagyarmati kir. törvényszék)
- Pest-Pilis-Solt-Kiskun (Kecskeméti kir. törvényszék, Kalocsai kir. törvényszék)
- Somogy (Kaposvári kir. törvényszék)
- Sopron (Soproni kir. törvényszék)
- Szabolcs és Ung K. E. E. (Nyíregyházai kir. törvényszék)
- Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E. (székhely: Mátészalka – törvényszék nem működött)
- Tolna (Szekszárdi kir. törvényszék)
- Vas (Szombathelyi kir. törvényszék)
- Veszprém (Veszprémi kir. törvényszék)
- Zala (Zalaegerszegi kir. törvényszék, Nagykanizsai kir. törvényszék)
- Zemplén (Sátoraljaújhelyi kir. törvényszék)
- FŐVÁROS (Budapesti kir. törvényszék, Pestvidéki kir. törvényszék)

törvényszék létesült. Az 1875. évi XXXVI. törvénycikk a törvényszékek számát 64-re rendelte leszállítani, amivel mély sebeket ütött azokon a városokon, ahol korábban törvényszékek működtek. Újabb alapításokkal a királyi törvényszékek száma az ezredfordulón 67 volt.

A törvényszékek száma – a Trianon előtti állapothoz viszonyítva – nem változott az új országhatáron belül. Néhány vármegyében továbbra is két törvényszék működött (Zala, Pest-Pilis-Solt-Kiskun). Mivel a kialakult állapotot nem tekintették véglegesnek, több közigazgatásilag egyelőre egységesített vármegye (k. e. e.) székhelyén nem alapítottak új törvényszékeket.³³

A határrevíziók után a törvényszékek száma csaknem megduplázódott. 18 olyan város volt a visszafoglalt területen, ahol korábban *kir. törvényszék* működött.³⁴ (Két új törvényszék alapítására is sor került.) A második világháború után a törvényszékek száma ismét 24-re csökkent.

„Az ítélkező fórum névváltoztatása 1949. augusztus 20-án történt meg, a népköztársasági alkotmányt becikkelyező 1949. évi XX. törvény már *megyei bíróságokról* szólt. Az októberben kihirdetett 1949. évi 9. tvr. még átmeneti intézkedésként megengedte, hogy a budapesti törvényszék, a budapesti büntetőtörvényszék és a pestvidéki törvényszék megyei bíróságokként a korábbi elnevezéseikkel működjenek” – írta le a névváltoztatás történetét Bóka Zsolt. Az okát – amint arra a II.5. pontban már utaltunk – a szovjet minta utánzásának a szándékában kell keresnünk.

1950-ben megszüntették a kalocsai, a nagykanizsai, a sátorlajai helyi és a soproni megyei bíróságot.³⁵ A budapesti törvényszékek Budapesti Megyei Bíróság néven egyesültek. 1951-ben Esztergomban megyei bíróság és államügyészség létesült.³⁶ Az 1954. évi II. törvény a Budapesti Megyei Bíróságot Fővárosi Bíróságnak nevezte át.

Jegyzetek

- 1 A módosítás előtti szövegezés szerint a Magyar Népköztársaságban az igazságszolgáltatást a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, a Fővárosi Bíróság és a megyei bíróságok, valamint a helyi bíróságok gyakorolják [Alk. 45. § (1) bek.]. A módosítást követően ez annyiban változott, hogy a Magyar Népköztársaság helyébe Magyar Köztársaság került.
- 2 A bírák választásának az elve – több más jogintézménnyel, illetve jogelvvvel együtt – az 1936. évi szovjet alkotmány mintájára került bele az 1949. évi alkotmány szövegébe és maradt ott egészen 1989-ig, sőt 2011-ig.
- 3 Az Alk. 48. § (3) bek. szerint a bírákat tiszttségükből csak törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani.
- 4 Horváth János: Gondolatok a bírósági szervezet reformjának néhány kérdéséhez. In *Magyar Jog*, 1989/7-8. 686–687. p.; Kulcsár Kálmán: A bírósági szervezet továbbfejlesztéséről. In *Magyar Jog*, 1990/1:1–10. p.; Petrik Ferenc: Tizenöt kérdés és tizenöt válasz a bírósági szervezet reformja köréből. In *Magyar Jog*, 1990/1. 11–30. p.
- 5 A Bsz. 51. §-ából eltűnt az, hogy az igazságügyminiszter *b)* értékeli a bíróságok ítélkező tevékenységének társadalmi hatását, elemzi a jogsértések társadalmi okait és ezek megszüntetésére intézkedéseket tesz, vagy kezdeményez, *c)* a bírósági gyakorlat egységének elősegítése érdekében – jogerősen befejezett ügyek alapján – tájékoztodik a bíróságok gyakorlatáról, elvi jelentőségű kérdésekben a Legfelsőbb Bíróságon elvi iránymutatást kezdeményez, a jogerős határozatok ellen

A megyei bíróságok elnevezése előbb a székhelyhez, 1983-tól a megye nevéhez igazodott.³⁷

A törvényszék elnevezést – mint a köztudatban elevenen élő kifejezést – több sikertelen kísérlet után a 2011. évi Bszi. állította vissza. 2012. január 1-jétől a megyei bíróság-ból ismét törvényszékek lettek, az elnevezésük pedig a hagyományoknak megfelelően nem a megye, hanem a székhely nevéhez igazodik.

5. Az ítélőtábla és a Kúria

A bírósági szervezet átalakítása a legkevésbé az 1997. évi igazságügyi reform során visszaállított ítélőtáblákat érintette. Az ítélőtáblák székhelyének és illetékességi területének megállapításáról szóló 2002. évi XXII. törvény rendelkezéseit a 2010. évi CLXXXIV. törvény csak annyiban módosította, hogy *Zala megyét* a Győri Ítélőtábla területéről áthelyezte a Pécsi Ítélőtábla illetékességi területére.³⁸ Négy évvel később ismét szükség volt arra, hogy az egyes ítélőtáblák ügyforgalma „kiegyenlítettebbé” váljon, ezért a 2016. évi LXVII. törvény *Fejér megyét* a Fővárosi Ítélőtábla illetékességi területéről a Győri Ítélőtábla illetékessége alá rendelte.

A Kúria elnevezés a XIV. századtól kezdve³⁹ az ország legfőbb bíróságára utalt, ezért azt a hat évtizedet (1949–2011), amikor a nyelvtanilag sem helyes *Legfelsőbb Bíróság* nevet viselte,⁴⁰ történelmi léptékben *átmeneti időszaknak tekinthetjük*. Az elnevezés visszaállítása már a rendszerváltozaskor felmerült, majd az 1997. évi Bszi. parlamenti vitájában is szóba került.⁴¹ A megvalósítására azonban csak a második igazságszolgáltatási reform keretében kerülhetett sor.

törvényességi óvás emelését kezdeményezi, *d)* irányítja és ellenőrzi a bíróságok elnökeinek tevékenységét.

- 6 Így pl. a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1983-ban egyszerre hét – öt járás- és két kerületi – bíróságot számolt fel. Lásd 21/1983. (XII. 28.) NET határozat egyes bíróságok összevonásáról, a bíróságok elnevezéséről és illetékességi területének megállapításáról.
- 7 Az Elnöki Tanács 15/1985. (V. 6.) NET határozata rendelkezett a népi ülnökök választásának kitűzéséről.
- 8 Az 1992. évi LXI. törvény három, az 1993. évi VII. törvény, valamint az 1993. évi LXXXIX. törvény egy-egy új helyi bíróság felállításáról rendelkezett. Olyan települések „kapták vissza” a bíróságaikat, ahol korábban is működött járásbíróság (pl. Zirc, Vásárosnamény).
- 9 1099/1996. (X. 1.) Korm. határozat a bíróságokra vonatkozó jogszabályok reformjának és a bírósági szervezet hatékonyabb működését szolgáló intézkedések bevezetésének koncepciójáról.
- 10 Kengyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, 2014, Osiris Kiadó, 93. p.
- 11 A 2011. évi Bszi. 15. §-a ugyanezt a rendelkezést tartalmazza.
- 12 A Szovjetunió és a szövetséges köztársaságok alkotmányaiban, illetve bírósági szervezeti törvényeiben mindenütt az állt, hogy a Legfelsőbb Bíróság *felügyeletet gyakorol* „az összes bírósági szerv bírói működése felett”. Ez a megfogalmazás az 1949. évi magyar alkotmány szövegében *elvi irányításra* szelődött.
- 13 „A kir. Kúria jogegységi tanácsának és a Kúria teljes ülésének a döntvényei minden bíróságot köteleznek.” Magyar Géza: *Magyar pol-*

- gári perjog. Budapest, 1924, Franklin, 42. p. A jogegységi eljárásról részletesen: Sárfy Andor: *Magyar polgári perjog*. Budapest, 1946, Grill, 28–29. p.
- ¹⁴ Wellmann György: A jogegységi eljárás de lege lata és de lege ferenda. In *Magyar Jog*, 2004/4, 193–202. p.
- ¹⁵ Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács felállítását megelőző vitákról lásd Fleck Zoltán: *Bíróságok mérlegen. Igazságszolgáltatásunk újabb tíz éve*. Budapest, 2008, Pallas, 50–162. p.
- ¹⁶ Fleck i. m. 51. p.
- ¹⁷ Solt Pál: Valahol Európában. In Cserba Lajos (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Gáspárdy László tiszteletére*. Miskolc, 1977, Novotni Alapítvány, 407–408. p.
- ¹⁸ „A fővárosi ítélőtáblán kívül Pécs, illetve Szeged székhely melletti döntést az határozta meg, hogy az első lépcsőben a Dunántúlon és Tiszántúlon úgy célszerű elhelyezni az ítélőtáblákat, hogy azok egy-egy régiót, összefüggő területet képezzenek. Fontos szempont, az ítélőtáblák illetékességi területéhez tartozó bíróságok bírói létszáma, a bírói utánpótlás biztosíthatósága és az a tény, hogy Pécsen és Szegeden jogi egyetem működik. E székhelyeken 1950. végéig ítélőtáblák, illetve felsőbbbíróságok működtek.” (1997. évi LXIX. törvény, részletes indokolás az 1. §-hoz.)
- ¹⁹ 80/1998. (XII. 16.) OGY határozat.
- ²⁰ Az esetleges további ítélőtáblák felállításáról a későbbiekben akkor lehet majd dönteni, ha az igazságszolgáltatás színvonalára, és az ügyforgalom alakulását néhány év statisztikai tényadatainak az ismeretében értékelni lehet (1999. évi CX. törvény, Részletes indokolás az 1. §-hoz).
- ²¹ Mivel az Alk. 45. §-ának (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban „ítélőtáblák” működnek, így egyértelmű, hogy az alkotmányozó hatalom az igazságszolgáltatás intézményrendszerén belül egynél több ítélőtábla létrehozását és működését írta elő.
- ²² „Ezt az állapotot a felső bíróságok előtt is életbeléptetendő szóbeliség és közvetlenséggel összeegyeztethetetlennek, de különben is tarthatatlannak ismertetvén fel, több királyi ítélőtáblának felállítása általánosan érzett szükségé vált. Ez a mozgalom, mely a királyi ítélőtábla feloszlása vagy az ún. decentralizáció név alatt ismeretes, az 1890. évi XXV. tc.-ben vezetett eredményre.” Hell Faustín: *Királyi ítélőtábla. A Pallas Nagy Lexikona*. Budapest, 1895, Pallas, X. kötet, 563. p.
- ²³ Az ítélőtáblák illetékességi területe nem esett mindig egybe a megyehatárokkal. A zalaegerszegi kir. törvényszék a győri ítélőtábla alá, míg az ugyancsak Zala megyei *nagykanizsai kir. törvényszék* a pécsi ítélőtáblához tartozott.
- ²⁴ Hell Faustín i. m. 564. p.
- ²⁵ Az 1950. évi 7. törvényerejű rendelet az igazságügyminisztert felhatalmazta arra, hogy az igazságszolgáltatás újjászervezésével kapcsola-

- latban 1951. évi december hó 31. napjáig rendelettel egyes megyei bíróságokat és járásbíróságokat megszüntethessen, székhelyüket és területüket megváltoztathassa, illetőleg a szükséghez képest új megyei bíróságokat és járásbíróságokat állíthasson fel.
- ²⁶ A bajai kirendeltséget az 1940. évi XVI. tc. emelte törvényszékké, amely ettől kezdve a szegedi kir. ítélőtábla alá tartozott.
- ²⁷ Vö. Fleck Zoltán, i. m. I–II. kötet.
- ²⁸ A Legfelsőbb Bíróság elnevezésének történetéhez lásd Bóka Zsolt: *A bíróságok régi új elnevezései: Kúria és törvényszék*. In *Jog – Állam – Politika*, 2010/4:142–143. p.
- ²⁹ Bóka i. m. 132. p.
- ³⁰ A járássok kialakításának (visszaállításának) igénye a rendszerváltás után először a 1299/2011. (IX. 1.) Korm. határozatban fogalmazódott meg. A járásokat – 2013. január 1-jei hatállyal – a járássok kialakításáról, valamint egyes ezekkel összefüggő törvények módosításáról szóló 2012. évi XCIII. törvény hozta létre.
- ³¹ 2010. évi CLXXXIV. törvény a bíróságok elnevezéséről, székhelyéről és illetékességi területéről és meghatározásáról.
- ³² A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLVI. törvény részletes indokolása a 1617. §-hoz.
- ³³ A 25 vármegye közül törvényszék nélkül maradt Abaúj-Toma, Bihar, Csanád, Arad és Torontál K. E. E.; Komárom-Esztergom K. E. E.; Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E.
- ³⁴ A Felvidéken Ipolyság, Kassa, Rimaszombat és Komárom, Kárpátalján Beregszász, Huszt és Ungvár, Erdélyben Nagyvárad, Beszterce, Dés, Kolozsvár, Csíkszereda, Kézdivásárhely, Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Zilah és Szatmárnémeti törvényszéke kezdte meg az újbóli működését
- ³⁵ A 22500/1950. (IV. 1.) IM rendelet 1950. április 16. napjával a *sátorlajújhelyi*, a 22600/1950. (IV. 1.) IM rendelet április 30. napjával a *kalocsai*, a 38300/1950. (VI. 7.) IM rendelet június 30. napjával a *soproni*, a 38200/1950. (VI. 7.) IM rendelet ugyancsak június 30. napjával a *nagykanizsai* megyei bíróságot és államügyészséget szüntette meg.
- ³⁶ 2000/1951. (I. 28.) IM rendelet.
- ³⁷ Bóka, i. m. 137. p.
- ³⁸ Az illetékességi terület változtatását a törvényhozó a két ítélőtábla közötti „ügyelosztás kiegyenlítésével” indokolta. (2010. évi CLXXXIV. törvény, részletes indokolás az 1. §-hoz.)
- ³⁹ Hajnik Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt*. Budapest, 1899, MTA, 31–32. p.
- ⁴⁰ Jakab András – Küpper, Herbert: *A legfelsőbb bíróság*. In Jakab András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Budapest, 2009, Századvég, II. köt., 1701. p.
- ⁴¹ Bóka i. m. 145. p.

SZEMELVÉNYEK AZ EDELÉNYI KIRÁLYI JÁRÁSBÍRÓSÁG TÖRTÉNETÉBŐL

Szerkesztette: Farkas Eszter

Répássy Árpád, a Miskolci Törvényszék elnöke előszavában rögzíti, hogy az elmúlt évek iratselejtezése során találtak rá az Edelényi Királyi Járásbíróság elnöki iratanyagára, mely az 1920-as évektől kezdve sok érdekes és fontos dokumentumot tartalmaz. „... betekintést enged a korabeli igazságszolgáltatási rendszer működésébe, a Miskolci Királyi Törvényszék és az Edelényi Királyi Járásbíróság igazgatásának menetébe, és többek között egy járásbírósági elnök mindennapjaiba”. A kötet 1860-as évektől meséli el a járásbíróság történetét, foglalkozik azzal, hogy az edelényi kastély milyen szerepet játszott a helyi igazságszolgáltatásban, és a Nagyatádi-földreform hatására miként alakult a királyi járásbíróság házhelyrendezési ügye, és a kastély hogyan került az Igazságügyi Minisztérium tulajdonába. A témában való elmélyülést a bőséges képanyag tovább segíti.

Miskolci Törvényszék, 2017, 36 p.